

ע"פ 961/16 - ג'האד אלהרוש נגד מדינת ישראל, בלה ילין, איתי ילין, דנה ילין

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים ע"פ 961/16

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד המשנה לנשיאה ח' מלצר
כבוד השופט נ' הנדל

המערער: ג'האד אלהרוש

נגד

המשיבים: 1. מדינת ישראל
2. בלה ילין
3. איתי ילין
4. דנה ילין

ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד
(כבוד השופטת מ' ברנט) מיום 5.1.2016 בת"פ
9326-05-15.

תאריכי הישיבות: כ"ו באלול התשע"ו
(29.9.2016)
ט"ו באייר התשע"ח
(30.4.2018)

בשם המערער: עו"ד ד"ר ניר שניידרמן

בשם המשיבה 1: עו"ד ורד חלאוה

עמוד 1

פסק-דין

הנשיאה א' חיות:

ערעור על רכיב הפיצוי בגזר דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (כב' השופטת מ' ברנט) בת"פ 9326-05-15 מיום 5.1.2016, לפיו חויב המערער לפצות את המשיבים 4-2 (להלן: המשיבים) בסך כולל של 200,000 ש"ח וזאת לפי סעיף 77 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק).

ההליכים בבית המשפט המחוזי

1. על-פי עובדות כתב האישום המתוקן שבהן הודה המערער, ביום 19.4.2015 הוא נהג ללא רישיון על כביש 554 מצפון לדרום. בשעה 17:40 לערך פגע המערער ברוכב אופניים (להלן: המנוח) וכתוצאה מהפגיעה הועף המנוח מאופניו ונחבט אל השמשה הקדמית של הרכב שנופצה מעוצמת הפגיעה (להלן: התאונה). למרות זאת, לא עצר המערער את רכבו ולא הזעיק עזרה אלא נמלט מהזירה. כתוצאה מהתאונה נחבל המנוח באופן קשה וזמן קצר לאחר מכן נקבע מותו. בהמשך לכך קשרו המערער ואחיו קשר להכשיל הליך שיפוטי בכך שהעבירו את הרכב המעורב בתאונה לשטחי יהודה ושומרון במטרה להעלימו, ואכן הרכב לא אותר מעולם על אף מאמצי משטרת ישראל לאתרו. בגין מעשיו אלה ובמסגרת הסדר טיעון שאליו הגיעו הצדדים, הורשע המערער ביום 17.12.2015 בעבירות של הפקרה אחרי פגיעה בנסיבות מחמירות לפי סעיף 64א(ג) לפקודת התעבורה [נוסח חדש] (להלן: הפקודה), נהיגה ללא רישיון לפי סעיפים 10(א) ו-62(1) לפקודה, שיבוש מהלכי משפט בצוותא לפי סעיפים 244 ו-29(ב) לחוק, קשירת קשר לפשע לפי סעיף 499(א)(1) לחוק והשמדת ראיה בצוותא לפי סעיפים 242 ו-29(ב) לחוק. המערער לא הואשם ולא הורשע בעבירה של גרימת מותו של המנוח. הסדר הטיעון כלל הסכמה לעתור במשותף לגזור על המערער 7.5 שנות מאסר בפועל ועונש מאסר על תנאי. עוד הוסכם כי המשיבה 1 (להלן: המדינה) והמערער יטענו באופן חופשי לגבי פסילת המערער לצמיתות מהוצאת רישיון נהיגה וכן לגבי חיוב המערער בתשלום פיצוי למשיבים - אשתו ושני ילדיו של המנוח - מכוח סעיף 77 לחוק.

2. בגזר הדין מיום 5.1.2016 הדגיש בית המשפט קמא את הפסול והחומרה במעשה ההפקרה לאחר תאונת דרכים שביצע המערער. זאת, בפרט על רקע נהיגתו ללא רישיון, עוצמת הפגיעה במנוח ופעולותיו העוקבות של המערער לשיבוש מהלכי משפט, אשר משקפות ניסיון נוסף מצידו לטשטש ולהעלים את מעורבותו בתאונה ולחמוק ממתן הדין בגין תוצאותיה הטראגיות. כמו כן ציין בית המשפט קמא את הרשעתו הקודמת של המערער משנת 2003 בגין מעשים דומים (ראו ע"פ 10990/03 אלהרוש נ' מדינת ישראל (19.1.2005)). בנסיבות אלו גזר בית המשפט קמא על המערער 7.5 שנות מאסר בפועל וכן 18 חודשי מאסר על תנאי, והוסיף ופסל את המערער לצמיתות מלקבל או להחזיק רישיון נהיגה.

בהתייחסו לפסיקת פיצוי למשיבים, הבהיר בית המשפט קמא כי המערער אמנם לא הורשע בגרימת התאונה

ובאחריות למות המנוח ולפיכך, קבע כי יש לבחון האם העבירות שבהן הורשע הסבו נזק למנוח. בעניין זה ציין בית המשפט קמא כי בעפ"ת (מחוזי חי') 5761-01-10 מדינת ישראל נ' אביכזר (7.4.2010) (להלן: עניין אביכזר) נקבע כי תנאי לפסיקת פיצויים לפי סעיף 77 לחוק בגין עבירה של הפקרה אחרי פגיעה הוא הוכחה ולו ברמה מינימאלית (למשל, באמצעות מסמכים רפואיים), כי נגרם נזק בשל מעשה ההפקרה וכי לשון העבירה אין די בה כדי ללמד שהיא כרוכה מעצם טיבה בגרימת נזק לאדם. בית המשפט קמא קבע כי דעתו שונה וכי לגישתו "הרציונל בבסיסה של עבירת ההפקרה הוא שהיה בידי המפקיר לסייע בהצלתו של נפגע התאונה, להקל את סבלו או למזער את חומרת פגיעתו" ולכן "העבירה קמה מכיוון שהיא מניחה מיניה וביה את קיומה של האפשרות להקל על סבלו של אדם או למזער את נזקו, והעונש בצידה נובע מההתעלמות מהחובה המוסרית לעשות כן" (עמ' 17-18 לגזר הדין). בנוסף על כך ציין בית המשפט קמא כי מסקנתו מתיישבת עם מקרים שבהם בית משפט זה לא התערב בפיצוי שנפסק לחובת מי שהורשע בעבירת הפקרה אחרי פגיעה בלא שהואשם באחריות לתאונה שקדמה להפקרה (ע"פ 6864/14 ענאש נ' מדינת ישראל (8.3.2015) (להלן: עניין ענאש); ע"פ 7936/13 לוי נ' מדינת ישראל (16.12.2014) (להלן: עניין לוי)). בית המשפט קמא הוסיף וציין כי למד מעדות המשיבה 4, בתו של המנוח, על הקושי הנפשי והמחשבות המטרידות שמהן היא סובלת בשל הפקרת אביה והסיכויים להצילו לו היה מקבל טיפול רפואי בזמן. לפיכך קבע בית המשפט קמא כי לטעמו אין המאשימה נדרשת להצביע "על קשר סיבתי לנזק קונקרטי כפי שנטען ע"י ב"כ הנאשמים" (עמ' 18 לגזר הדין). עוד ציין בית המשפט קמא כי המשיב 3, בנו של המנוח, העיד על הקושי הנפשי שהסב לו מותו של המנוח, וכי למשיבה 2, אשת המנוח, נגרמו נזקים קשים בהינתן תמיכתו של המנוח בה בשל נכותה, והזדקקותה כיום לסיוע של עובד חיצוני. זאת בנוסף לנזקים הנפשיים מהם היא סובלת ועלולה עוד לסבול בעתיד בעקבות הדרך שבה מצא בעלה את מותו.

בית המשפט קמא הוסיף וציין כי הגדרת "נפגע עבירה" בסעיף 2 לחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001 כוללת את "מי שנפגע במישרין מעבירה, וכן בן משפחה של מי שהעבירה גרמה למותו". על רקע זה חייב בית המשפט קמא את המערער בתשלום פיצוי בסך 100,000 ש"ח לאשת המנוח ובסך 50,000 ש"ח לכל אחד משני ילדיו. בהסכמת הצדדים הוחלט כי הפיצוי ישולם בפריסה ל-50 תשלומים חודשיים, בני 4,000 ש"ח כל אחד, החל מיום 1.2.2016. כמו כן נקבע שאם לא ישולם תשלום מן התשלומים במועד, יועמד כל הסכום לפירעון מיד.

3. ביום 4.2.2016 הגיש המערער ערעור על רכיב הפסילה לצמיתות ועל רכיב הפיצויים בגזר הדין וכן הגיש בקשה לעיכוב ביצוע תשלום הפיצויים, אשר נדחתה בהחלטת השופטת ע' ברון מיום 24.3.2016. עם זאת, בדיון שהתקיים בערעור ביום 29.9.2016 החליט המערער למקד את ערעורו ברכיב הפיצויים בלבד. נוכח שאלות מסוימות שהתעוררו בהליך זה ואשר היו משותפות לשאלות שעמדו לדיון ב-דנ"פ 5625/16 אסרף נ' טווק-בוקובזה (13.9.2017) (להלן: עניין בוקובזה), הוחלט ביום 5.10.2016 להשהות את המשך הטיפול בערעור דנן עד להכרעה בעניין בוקובזה. לאחר ההכרעה בעניין בוקובזה התקיים ביום 30.4.2018 דיון המשך בערעור דנן ובמסגרתו ניתנה לצדדים הזדמנות להתייחס להשלכותיו של פסק הדין בעניין בוקובזה על המקרה דנן.

טענות הצדדים

4. המערער מסתמך על הקביעות בעניין אביכזר וטוען כי פסיקת פיצויים בהליך הפלילי מותנית בהוכחת קשר סיבתי בין העבירה שבה הורשע נאשם ובין הנזק שבעטיו נפסק הפיצוי. כמו כן הוא טוען כי עבירת הפקרה אחרי פגיעה אינה מניחה גרימת נזק לאדם שהופקר. משלא הוטלה עליו אחריות בגין התאונה סבור המערער כי כל נזק שנגרם למנוח או למשפחתו בעטיה אינו מצדיק את פסיקת הפיצויים. לשיטת המערער, לצורך חיובו בפיצוי היה על התביעה

להוכיח כי ההפקרה עצמה היא שגרמה נזק למנוח או למשפחתו, אך לטענתו הדבר לא הוכח. זאת ועוד, המערער סבור כי בניגוד לשיעור הפיצוי שניתן לקבוע בהליך הפלילי בדרך של אומדן על ידי בית המשפט, את הקשר הסיבתי בין העבירה לנזק יש להוכיח מעבר לכל ספק סביר וזאת בשל ההיבט הפלילי של סעיף 77 לחוק. כל קביעה אחרת, כך לטענת המערער, תוביל לפגיעה לא מידתית בנאשמים וביעילות ההליך הפלילי. על כן, כך נטען, לא די היה בהנחה הכללית של בית המשפט קמא לפיה הפקרת המנוח החמירה את הנזק שנגרם לו בעת התאונה ומכל מקום הנחה זו אינה תואמת את הגדרת העבירה והאופן שבו פורשה בפסיקה. לטענת המערער ההנחה האמורה אף אינה מתיישבת עם חומר הראיות בתיק, בציינו כי "המערער לא הפקיר את המנוח בשעות הלילה או בכביש צדדי, ועל כן המנוח קיבל במהרה סיוע מאנשים אחרים שעברו במקום" (עמ' 9 להודעת הערעור). כמו כן, המערער אינו חולק על כך שנגרם נזק למשיבים אך לטענתו מדובר בסבל שסיבתו העיקרית היא מותו של המנוח ולא הפקרתו. מכל מקום, כך נטען, גם אם נגרם נזק כלשהו למשיבים בעקבות העבירות שבהן הורשע המערער, הדבר לא הוכח מעבר לכל ספק סביר.

לחלופין, מבקש המערער להפחית את הפיצוי שבו חויב משום שלטענתו בקביעת גובה הפיצוי לא התחשב בית המשפט קמא בעונשים האחרים שנגזרו עליו. עוד טוען המערער כי הפיצוי שבו חויב הוא חסר תקדים בחומרנו וחורג באופן קיצוני משיעור הפיצוי שנפסק במקרים דומים. כמו כן נטען כי בשל המאסר הממושך שהוא מרצה, הנטל לשלם את הפיצויים נופל על כתפי בני משפחתו אשר מתקשים להתפרנס וגם מסיבה זו יש להפחית את שיעור הפיצוי שבו חויב. בדיון שהתקיים ביום 30.4.2018 הוסיף המערער וטען כי בתביעה אזרחית שהגישו המשיבים נחתם הסכם פשרה ועל בסיסו תשלם להם "קרנית" פיצוי גבוה. בהתייחסו לפסק הדין בעניין בוקובזה טוען המערער כי הקביעות שבו אינן סותרות את טענותיו ובה בעת אינן תומכות בטענות המדינה. על כן המחלוקת נושא הערעור בעינה עומדת.

5. המדינה מסכימה כי יש להוכיח קשר סיבתי בין העבירה שבה הורשע נאשם ובין הנזק שנגרם בעטייה, לשם חיוב בפיצויים לפי סעיף 77 לחוק. עם זאת, כך לטענת המדינה, יש לבחון קשר סיבתי זה בגמישות ואין לדרוש עמידה ברף ההוכחה הנטען על ידי המערער - מעבר לכל ספק סביר - ואף לא ברף ההוכחה הנדרש במשפט האזרחי. לשיטת המדינה אכן הוכח קשר סיבתי בין העבירות שבהן הורשע המערער - ההפקרה, שיבוש ההליכים והשמדת הראיה - ובין הנזק הנפשי שנגרם למשיבים כניזוקים עקיפים. זאת משום שבית המשפט קמא התרשם מעדות המשיבים באשר לרגשות השליליים שחוו בשל הפקרת המנוח וכתוצאה מהעלמת הרכב שסיכלה את בירור חלקו של המערער בתאונה. לבסוף נטען כי דין הערעור להידחות גם לנוכח הקביעה בעניין בוקובזה כי ניתן לפסוק פיצויים בהליך הפלילי לבני משפחה מדרגה ראשונה, אף כאשר הורשע נאשם בעבירה שאינה עבירת המתה.

6. המשיבים טוענים כי המערער פגע במעשיו בכבוד המנוח ומצטרפים לעמדת המדינה בדבר הנזק שנגרם להם בגין העבירות שבהן הורשע המערער. לטענתם, נזקם נגרם בשל המחשבות שפוקדות אותם בדבר הדרך שבה מצא יקירם את מותו, הסיכויים להצילו אלמלא היה מופקר וחוסר הידיעה באשר לחלקו של המערער בתאונה בהינתן מעשיו לשיבוש מהלכי משפט. המשיבים מוסיפים ומציינים את הימשכות ההליכים שהם ניהלו מול "קרנית" ואת הקושי הנפשי אשר היה כרוך במעורבותם בחקירת המשטרה. על יסוד טעמים אלו סבורים המשיבים כי יש לדחות את הערעור.

דיון והכרעה

7. לאחר שעיינתי בפסק דינו של בית המשפט קמא ובטענות הצדדים הגעתי למסקנה כי דין הערעור להתקבל באופן חלקי, במובן זה שחיוב המערער לשלם פיצוי למשיבים יעמוד בעינו אך סכומי הפיצוי שנקבעו יופחתו.

פיצויים לטובת נפגעי עבירה נפסקים מכוח סעיף 77 לחוק, המורה בסעיף משנה (א) כדלקמן:

77. (א) הורשע אדם, רשאי בית המשפט לחייבו, בשל כל אחת מן העבירות שהורשע בהן, לשלם לאדם שניזוק על ידי העבירה סכום שלא יעלה על 258,000 שקלים חדשים לפיצוי הנזק או הסבל שנגרם לו.

נקדים ונציין כי בפסק הדין בעניין בוקובזה, שניתן לאחרונה, נדרש הרכב מורחב של בית משפט זה לפרשנותו של סעיף 77 לחוק ובין היתר לשאלה האם ניתן לפצות מכוחו גם ניזוקים עקיפים. בפסק הדין נקבע (ברוב דעות) כי "מחד גיסא יש להרחיב את מעגל הזכאים לפיצוי בהליך הפלילי מכוח סעיף 77 לחוק העונשין כך שישלול גם ניזוקים עקיפים שהם בני משפחה מדרגה ראשונה ובכל סוגי העבירות, אך מאידך גיסא יוגבל סכום הפיצוי שניזוקים אלה זכאים לקבל, כולם יחד, לכדי סכום התקרה הסטטוטורית הקבועה בסעיף". סוגיות שונות הנוגעות לסעיף 77 לחוק אשר רלוונטיות גם למקרה דנן, נדונו בהרחבה בעניין בוקובזה. לפיכך, אתייחס אך בתמצית לסוגיות אלו, ככל שהדבר נדרש לצורך הדיון בערעור דנן.

8. בנימוקיו לפסיקת הפיצוי התייחס בית המשפט קמא, כזכור, הן לנזקים שנגרמו למשיבים כניזוקים עקיפים בעקבות עבירת ההפקרה והן לנזק שנגרם למנוח בעטייה. אכן, אין חולק כי אחת התכליות העיקריות של עבירת ההפקרה היא קביעת נורמה בדבר החובה להושיט עזרה לנפגע התאונה במטרה להגדיל את הסיכויים להצלת חייו ככל שמצא את מותו בתאונה או למזער את הפגיעה בגופו ככל ששרד אותה (ראו למשל עניין לוי, פסקה 26; ע"פ 7159/98 מדינת ישראל נ' פלוני, פ"ד נג(2) 644, 632 (1999); רע"פ 3626/01 ויצמן נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 187, 198, 238 (2002)). בהקשר זה נפסק כי:

"עבירת הפקרה לאחר תאונת דרכים שבסעיף 64א לפקודת התעבורה היא עבירה התנהגותית. קרי: ההתנהגות הפלילית היא בעצם ביצוע ההפקרה - ומשכך היסודות העובדתיים של העבירה אינם כוללים תוצאה של נזק לנפגע, וגם לא קשר סיבתי בין ההפקרה לבין הנזק. ודוק: גם הפקרה בנסיבות מחמירות שבסעיף 64א(ג) היא עבירה התנהגותית, אלא שבסעיף זה מצטרף ליסודות העובדתיים רכיב נסיבתי - והוא שבתאונה נהרג אדם או שנגרמה לו חבלה חמורה" (עניין ענאש, פסקה 3 לפסק דינה של השופטת ע' ברון (ההדגשות במקור); ראו גם: ע"פ 3304/14 פראן נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (21.10.2014); ע"פ 2247/10 ימיני נ' מדינת ישראל, פ"ד סד(2) 739, 666 (2011)).

בדיונים שהתקיימו בפנינו הסתייגו המדינה והמשיבים מנימוקיו של בית המשפט קמא לפסיקת הפיצוי. לשיטתם, משלא נקבע כי המערער נושא באשם לגרימת התאונה, ההצדקה לחייבו בפיצוי מבוססת אך ורק על הנזק הנפשי שנגרם למשיבים כניזוקים עקיפים בגין העבירות שבהן הורשע (ראו עמ' 7-9 לפרוטוקול הדיון מיום 29.9.2016 ועמ' 5-6 לפרוטוקול הדיון מיום 30.4.2018). הצדדים להליך זה מסכימים, אם כן, שלא ניתן לחייב את המערער בפיצויים על "הנזק או הסבל" שנגרם למנוח או על "הנזק או הסבל" שנגרם למשיבים כניזוקים עקיפים בשל עצם קרות התאונה. המחלוקת בערעור זה מצטמצמת, אפוא, לשאלה האם לצורך פסיקת פיצויים לפי סעיף 77 לחוק יש להוכיח קיומו של קשר סיבתי בין העבירות שבהן הורשע המערער ובין הנזק שנגרם למשיבים ואם כן באיזו רמת הוכחה.

המערער גורס, כאמור, שהקשר הסיבתי בין העבירות שבהן הורשע ובין הנזק שנגרם למשיבים לא הוכח כלל, ודאי לא ברמת ההוכחה הנדרשת לטענתו לעניין זה - קרי, מעבר לכל ספק סביר. לפיכך, לגישתו, יש לבטל את הפיצוי שבו חויב. למעשה מלין המערער על היעדר קשר סיבתי עובדתי בין העבירות שביצע ובין הנזק שנגרם למשיבים.

9. אכן, הפסיקה פירשה את התיבה "לאדם שניזוק על ידי העבירה", שבסעיף 77(א) לחוק, כמתנה את פסיקת הפיצוי בהליך הפלילי בכך שמתקיים קשר סיבתי בין העבירה שבה הורשע נאשם ובין הנזק שנגרם בעטיה לנפגע העבירה (ע"א 657/89 זמירו נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(4) 312, 309 (1994) (להלן: עניין זמירו); ע"פ 1414/17 עריאן נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (6.11.2017) (להלן: עניין עריאן)). ככל שהדבר נוגע לקיומו של הקשר הסיבתי יש להבחין בין קשר סיבתי משפטי לקשר סיבתי עובדתי (להרחבה על הקשר הסיבתי המשפטי בדין הנזיקי ראו: ישראל גלעד דיני נזיקין - גבולות האחריות כרך א 40-41 (2012), ובאשר לדין הפלילי ראו: יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין כרך א 305-307 (מהדורה שלישית, 2014) (להלן: רבין וואקי)). ההכרעה בדבר קיומו של קשר סיבתי משפטי טובלת בסוגיות ערכיות ובקביעת מדיניות משפטית. היא נגזרת במידה רבה מן התכליות שאותן נועדה ההוראה הרלבנטית להגשים ומן הרציונליים שעומדים ביסודה.

פסיקת פיצויים לניזוקים עקיפים בעבירת הפקרה אחרי פגיעה

10. בעניין בוקובזה עמד בית משפט זה בהרחבה על מגוון התכליות והרציונאליים של סעיף 77 לחוק, וזכיר כאן את עיקרי הדברים:

"סעיף 77 לחוק נועד 'לתת ביטוי במסגרת ההליך הפלילי לנזק ולסבלו של הניזוק מן העבירה, ולאזן בין האינטרס להעניק לקורבן העבירה פיצוי מהיר ויעיל לבין הצורך למנוע את הפיכתו של ההליך הפלילי להליך בעל אופי אזרחי, על כל הכרוך בכך' ... לעתים אף עשוי הפיצוי המוענק בגדר ההליך הפלילי לחסוך מן הנפגע את הצורך לנהל הליך אזרחי אם יסתפק בסכום הפיצוי שקיבל בהליך הפלילי, כפיצוי המבטא הכרה חברתית בסבלו ובמעמדו כנפגע העבירה ... תכליות נוספות שנקשרו בסעיף הן מתן צדק מהיר וזול לנפגע העבירה במסגרת הליך המנוהל על ידי המדינה תוך שימוש במשאביה לפסיקת הפיצוי וגבייתו ... מתן יסוד של "היטהרות" לעבריין שכן פיצוי הקורבן עשוי לתרום לשיקומו ... עידוד הגשת תלונות על ידי מתלוננים שידעו שהם עשויים לזכות בפיצוי; עידוד של עבריינים להציע פיצוי מיוזמתם והקלת העומס על בתי המשפט באמצעות הפחתת ההליכים האזרחיים ... כמו כן יש הסוברים כי פסיקת פיצויים בהליך הפלילי עשויה להקטין את הסיכוי לעשיית דין עצמית מצד קורבנות ..." (שם, פסקה 14 לחוות-דעתי).

כאשר הפיצויים מכוח סעיף 77 לחוק נפסקים לטובת בני משפחה כניזוקים עקיפים, באים תכליות ורציונאליים אלו לידי מימוש באופן המובהק ביותר בעבירות המתה. בהתאם, עד להכרעה בעניין בוקובזה אלו היו הרוב המכריע של המקרים שבהם נפסקו פיצויים לניזוקים עקיפים בהליך הפלילי (שם, פסקה 21 לחוות-דעתי). עם זאת, נראה כי התכליות והרציונאליים שביסוד סעיף 77 לחוק מתקיימים במידה לא מבוטלת גם בפסיקת פיצויים לבני משפחה בעבירה של הפקרה אחרי פגיעה, ועמדנו על כך בעניין בוקובזה שם צוין כי: "ייתכנו בהחלט מקרים מתאימים נוספים שבהם תהיה הצדקה לפסוק לבני המשפחה פיצוי על פי סעיף 77 לחוק לפי הרציונאליים והתכליות שביסוד הסעיף" (פסקה 23 לחוות-דעתי).

11. בית משפט זה קבע, כאמור, כי התכלית המרכזית שנועדה עבירת ההפקרה להשיג היא הטמעת הנורמה לפיה מי שהיה מעורב בתאונת דרכים מחויב להגיש עזרה למי שנפגע בה על מנת להגדיל את הסיכויים להצלת חייו או למזעור הפגיעה בגופו. עוד נפסק כי השקפת המחוקק באשר להתנהגות המצופה מנהג שפגע באחר באה לידי ביטוי גם אם הפגיעה נעשתה ש"לא באשמתו וגם במקרים בהם אין בסיוע על ידי הנהג הפוגע כדי להקל על מצבו של הקורבן" (ע"פ 12039/04 אשר נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (16.6.2005)), וכי על הפוגע "לוודא באופן אישי כי גם עזרה רפואית לא תועיל לקורבנותיו" (ע"פ 11222/03 ישראלי נ' מדינת ישראל, פסקה 2ד (7.6.2004)). ביסוד תכליות אלו ניצבת תחושת ההחמצה הנלווית לתאונות "פגע וברח", "שמא אף באותם מצבים שבהם היתה הפגיעה בלתי נמנעת, הורע או נחרץ גורלו של הנפגע אך בשל הפקרתו" (עניין לוי, פסקה 26). בהתאם לכך ראה בית משפט זה את בני משפחת המנוח כנפגעים עקיפים מהימלטות הנהג מזירת התאונה: "זו חפצה לדעת כיצד מת יקירה, וממצאי החקירה עשויים לסייע לא רק בהליך הפלילי, אלא גם בתביעה אזרחית. דומני כי ניתן להצביע גם על תכלית נוספת - הדאגה לכבוד המת ולרגשות קרוביו. גם אם אין עוד תועלת בהגשת עזרה רפואית, לבטח יש טעם לכסות את הגופה, ולוודא שלא תהיה לְמִשְׁפָּה בגלגלי כלי רכב נוספים" (שם, פסקה 27). פגיעה זו בבני המשפחה אינה נדרשת לעלות כדי "נזק נפשי מהותי" כדי שתוכר לצורך פיצוי לפי סעיף 77 לחוק. הטעם לכך הוא שפסיקת פיצויים בהליך הפלילי לקרובי משפחה בגין נזק נפשי אינה מותנית בהוכחת נזק נפשי מהותי, וזאת בשונה מאמות המידה המוכרות לעניין זה בדין האזרחי-נזיקי (עניין בוקובזה, פסקה 20 לחוות-דעתי וכן ראו פסקה 18 לחוות-דעתה של השופטת ד' ברק-ארז, פסקה 1 לחוות-דעתו של השופט י' עמית, פסקה 18 לחוות-דעתו של השופט נ' סולברג (בדעת מיעוט לעניין התוצאה) ופסקה 6 לחוות-דעתו של השופט נ' הנדל (בדעת מיעוט לעניין התוצאה)). מכלול ההיבטים הללו מצדיק לדעתי את המסקנה כי יש לפסוק פיצויים לפי סעיף 77 לחוק לקרובי משפחה של מי שהיה קרבן לעבירת הפקרה, ככל שיוכח כי נגרם להם נזק בגין ההפקרה.

מסקנה זו נכונה ביתר שאת בהינתן העובדה כי המערער הורשע בסעיף 64א(ג) לפקודה. סעיף זה נוסף לפקודת התעבורה במסגרת החוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 101), התשע"ב-2011 ועניינו ב"הפקרה בנסיבות מחמירות" (ראו דברי ההסבר להצעת החוק לתיקון 101 לפקודת התעבורה (הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 104) (החמרת הענישה בעבירת ההפקרה), התשע"א-2011, ה"ח 394 (28.6.2011)). על-פי התיקון מוחמר רף הענישה בעבירת הפקרה אחרי פגיעה כאשר כתוצאה מהתאונה נהרג אדם או נגרמה לו חבלה חמורה. הרשעת המערער בעניינו מבוססת, אפוא, על הקביעה כי המערער הפקיר את המנוח אף שהיה מודע בפועל (ולא רק בכוח, כנדרש בסעיף 64א(א)) לכך שכתוצאה מהתאונה נהרג המנוח ולמצער נגרמה לו חבלה חמורה (ראו בהקשר זה: עניין ענאש, פסקה 4 לפסק דינה של השופטת ע' ברון ופסקה 2 לחוות-דעתי שם; וכן הנחיות פרקליט המדינה מספר 2.27 - מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירה של הפקרה לאחר פגיעה, סעיף 1 (1.1.2017)). כמו כן, יש ליתן משקל משמעותי לכך שבנוסף לעבירת ההפקרה הורשע המערער בעבירות של שיבוש מהלכי משפט והשמדת ראיה. כל אלה אך מעצימים את הסבל ואת התחושות הקשות שהן מנת חלקם של המשיבים, בין היתר, בשל השאלה שלעולם תנקר בליבם ללא מענה שמא ניתן היה להציל את המנוח אלמלא הפקירו המערער.

12. המסקנה מן האמור עד כה היא כי כעניין של מדיניות משפטית מן הראוי לפסוק פיצויים בהליך הפלילי לבני משפחה מדרגה ראשונה של קרבן עבירת הפקרה אחרי פגיעה. המשמעות הנורמטיבית של קביעה זו היא כי מתקיים "קשר סיבתי משפטי" בין עבירת ההפקרה ובין הנזק שנגרם בגינה לבני המשפחה. ואכן, לא אחת פסקו בתי המשפט פיצויים בהליך הפלילי למשפחתו של קרבן עבירת הפקרה שנהרג בעקבות התאונה. זאת אף כאשר לא יוחסה לנאשם אחריות לתאונה עצמה (ת"פ (מחוזי נצ') 1144/07 מדינת ישראל נ' שיבלי (20.10.2009) - שם הורשע הנאשם 2 בעבירה של סיוע להפקרה אחרי פגיעה לפי סעיפים 64א(א) ו-(ב) וסעיף 40 לפקודה וחויב בגין כך בפיצוי בסך של 15,000 ש"ח למשפחת המנוחה שהופקרה; ת"פ (מחוזי מר') 38270-12-11 מדינת ישראל נ' לוי (13.10.2013) -

שם הורשע הנאשם בעבירה של הפקרה אחרי פגיעה לפי סעיף 64א(ב) לפקודה וחויב בגין כך בפיצוי בסך של 20,000 ש"ח לכל אחת משתי משפחות המנוחים שהופקרו (סכום הפיצוי לא שונה בערעור בעניין לוי); ת"פ (מחוזי ב"ש) 28101-08-13 מדינת ישראל נ' אבוטבול (5.5.2014) - שם הורשע הנאשם 1 בעבירה של הפקרה אחרי פגיעה לפי סעיף 64א(ג) לפקודה ובעבירות תעבורה ושיבוש הליכים וחויב בגין כך בפיצוי בסך של 50,000 ש"ח למשפחת המנוחה שהופקרה דרך עיזבון המנוחה (סכום הפיצוי לא שונה בערעור בע"פ 4311/14 אבוטבול נ' מדינת ישראל (20.5.2015)); ת"פ (מחוזי מר') 5875-06-13 מדינת ישראל נ' ענאש (24.8.2014) - שם הורשע הנאשם בעבירה של הפקרה אחרי פגיעה לפי סעיף 64א(ג) לפקודה ובעבירות תעבורה וחויב בגין כך בפיצוי בסך של 20,000 ש"ח למשפחת המנוח שהופקר (סכום הפיצוי לא שונה בערעור בעניין ענאש)).

13. השאלה שעלינו להוסיף ולבחון, אם כן, היא האם הוכח קשר סיבתי עובדתי בין העבירות שבהן הורשע המערער ובין הנזק שנגרם למשיבים ומהי רמת ההוכחה הנדרשת לעניין זה.

הקשר הסיבתי בין העבירה לנזק - רמת ההוכחה

14. בעניין זמירו שאליו התייחסתי לעיל העלה בית משפט זה את השאלה מהי רמת ההוכחה הנדרשת באשר לקיומו של קשר סיבתי לעניין פסיקת פיצויים לפי סעיף 77 לחוק העונשין. באותו מקרה נדון עניינם של שני מערערים אשר הורשעו, בין היתר, בעבירות של סיכון חיי אנשים במזיד בנתיב תחבורה ויריות באזור מגורים וזאת בעקבות ירי שביצעו בכפר קלנסואה במהלכו נהרג קטין כתוצאה מפגיעת קליע בראשו. בשל קושי ראייתי לא נטען בערכאה הדיונית כי הקטין נהרג כתוצאה מירי של אחד המערערים אך הם בכל זאת חויבו לפצות את בני משפחת הקטין ב-25,000 ש"ח. בית המשפט זה קיבל את הערעור וביטל את הפיצוי בקובעו כי אין כל ראיה פוזיטיבית לכך שהקטין נפגע מהירי שביצעו המערערים, ולכן לא ניתן לומר כי הוא "אדם שניזוק על ידי העבירה" כדרישת סעיף 77 לחוק. עם זאת, הושארה בצריך עיון השאלה "מה הייתה צריכה להיות המסקנה לו היו לפני הערכאה הראשונה ראיות בכמות מספקת כדי לקבוע אחריות אזרחית בנזיקין, והאם די באלה כדי לקבוע, במסגרת ההליך הפלילי, חיוב הנאשם בפיצויים, על-אף הקביעה בדבר חוסר דיות הראיות במישור הפלילי" (שם, עמ' 313). גם בפסק הדין בעניין עריאן בוטל רכיב הפיצוי שבו חויב נאשם משלא הוכח קשר סיבתי בין העבירות שבהן הורשע ובין הנזק שנגרם למתלונן ואף שם הושארה בצריך עיון השאלה שהועלתה בעניין זמירו משום שבעלי הדין לא טענו לגביה.

בספרות המשפטית הובעה העמדה לפיה יש להשיב בשלילה על השאלה שהושארה בצריך עיון בעניין זמירו ובעניין עריאן. כך, למשל, מציינים המלומדים יורם רבין ויניב ואקי כי:

"לעניין עצם הזכות לפיצוי לפי סעיף 77, על בית המשפט להשתכנע על פי אמת מידה הנהוגה במשפט פלילי - מידת הוכחה של 'מעבר לספק סביר' - כי הקרבן אכן ספג נזק מהעבירה. מקום שבו אמת המידה הנדרשת בהליך הפלילי לא הוכחה, רשאי הקרבן לפנות ולהגיש תובענה אזרחית שבה נדרשת רמת הוכחה מחמירה פחות - 'עמידה במאזן הסתברויות'" (רבין וואקי, כרך ג עמ' 1879; כן ראו: אסנת אלירם "פיצויים לקרבן העבירה - הצעה לדגם חדש" מחקרי משפט יט 205, 230 (2002) (להלן: אלירם)).

15. השאלה שהועלתה ונותרה בצריך עיון בעניין זמירו שונה מן השאלה שעולה בענייננו. בעניין זמירו קבע בית המשפט כי לא ניתן להרשיע את הנאשמים בהמתת הקטין בהינתן הראיות שהיו בפניו וכפועל היוצא מכך קבע גם כי לא

ניתן לפצות את בני משפחת הקטין בגין מותו. זאת בהינתן הדרישה הקבועה בסעיף 77 לחוק ולפיה ניתן לפסוק פיצוי רק "לאדם שניזוק על ידי העבירה". משלא הוכחה העבירה לא ניתן לפסוק פיצוי. השאלה שנותרה בצריך עיון בעניין זמירו היתה האם ניתן היה לפסוק פיצוי לבני המשפחה אילו הוכחה אחריות הנאשמים למות הקטין ברמה של מאזן הסתברויות הנדרשת בהליך אזרחי.

בענייננו, לעומת זאת, המערער הורשע על פי הודאתו בעבירת ההפקרה וכן בעבירות נלוות כמפורט לעיל. לפיכך, ובשונה מעניין זמירו, השאלה שיש לבחון בענייננו היא - האם הוכח שהמשיבים ניזוקו מן העבירות שבהן הורשע המערער ומהי רמת ההוכחה הנדרשת לשם כך. שאלה זו טרם לובנה בפסיקה באופן מפורש והיא לא עלתה במישורין בפסק הדין בעניין בוקובזה (השופט נ' סולברג - בדעת מיעוט לעניין התוצאה שם - ציין בהקשר זה כי "הכרעה בדבר קיומו של קשר סיבתי זה - על היבטיו העובדתיים והנורמטיביים - נתונה לשיקול דעת בית המשפט", פסקה 4 וכן ראו פסקאות 6, 18, 20 ו-25 לחוות-דעתו).

16. כידוע, "הדין מכיר בשתי מידות הוכחה בסיסיות לעמידה בנטל השכנוע: מידת ההוכחה המחייבת את התביעה במישור הפלילי, והיא - הוכחה במידה של 'למעלה-מספק-סביר'; ומידת ההוכחה המחייבת את התובע - או את הנתבע כאשר הוא נושא בנטל - במישור האזרחי, והיא - הוכחה במידה של 'הטיית-מאזן-ההסתברויות'" (יעקב קדמי על הראיות חלק רביעי 1761 (2009)). לגישתי, הרציונאליים והתכליות שביסוד סעיף 77 לחוק תומכים במסקנה כי רמת ההוכחה הנדרשת לעניין קיומו של קשר סיבתי בין העבירה שבה הורשע נאשם ובין הנזק שנגרם בעטייה, המזכה בפסיקת פיצוי על פי הסעיף הנ"ל, אינה רמת ההוכחה המחמירה הנדרשת לצורך הרשעה בפלילים ודי בהקשר זה בהוכחת קשר סיבתי ברמה של מאזן הסתברויות.

להלן אפרט את טעמי.

17. פסיקת פיצויים במסגרת ההליך הפלילי מכוח סעיף 77 לחוק העונשין נועדה להיות מהירה ויעילה ולהשתלב בתוצאת ההליך כחלק בלתי נפרד הימנו. עם זאת, וכפי שכבר נפסק, פסיקת פיצוי כספי לנפגעי עבירה היא במידה רבה "נטע זר" במשפט הפלילי ובלשונו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין: "הסמכות לפסוק פיצויים אין היא סמכות-של-עונשין. אכן, מתגוררת היא אותה סמכות בביתו של דין העונשין, ובכל-זאת סמכות אזרחית היא, כמוה כסמכות לפסוק פיצויים בתביעה אזרחית" (רע"פ 2976/01 אסף נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 418, 455 (2002)) (להלן: עניין אסף). עוד נפסק בהקשר זה כי "מגוריה" של הסמכות לפסוק פיצויים בסעיף 77 לחוק העונשין, מוליכה אל המסקנה כי "הפיצוי שבסעיף 77 לחוק העונשין, בדרך הטבע מושפע הוא מסביבתו, וממילא יכולות שתדבקנה בו - ואכן דבקות בו - נורמות ותכליות מן התחום הפלילי" (שם, עמ' 465). במילים אחרות, בפנינו סמכות לפסוק פיצוי היונקת משני השדות ומושפעת מהם ועל כן "השאלה בכל עניין ועניין תהא אם החלטה של דוקטרינה פלונית על הזכות שבסעיף 77 לחוק העונשין מתיישבת עם יסודותיה, עם מהותה, עם בניינה ועם המסגרת שבה נמצאת זכות-77" (שם, עמ' 463; רע"פ 9727/05 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 14 לפסק דינה של הנשיאה ד' ביניש (8.8.2007)) (להלן: עניין פלוני 2007)). כך למשל נקבע כי בית המשפט מוסמך לפסוק פיצוי על יסוד הקביעה כי הנאשם ביצע את העבירה גם מבלי שהורשע (עניין אסף, עמ' 470); כי בשל אופיו האזרחי של הפיצוי המושט לפי סעיף 77 לחוק לא ניתן לקבוע חלופת מאסר תחת תשלומו (ע"פ 435/88 ניסים נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(1) 498, 499 (1989); ע"פ 4701/93 אבו שיכה נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (26.7.1994)); וכי יש לראות בערעור על החיוב בפיצוי כערעור אזרחי (ע"א 6897/06 בודגור נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (26.2.2008)) (להלן: עניין בודגור); ראו בהקשר זה גם את סעיף 78 לחוק; לדוגמאות נוספות ראו עניין בוקובזה, פסקה 15 לחוות-דעתי ופסקה 8 לחוות-דעתה של השופטת ד' ברק-ארז). ומנגד, בהשפעת

'הסביבה' הפלילית של הסעיף נקבע כי ניתן לפסוק פיצויים לפי סעיף 77 לחוק גם כאשר התיישנה עילת התביעה האזרחית של המתלונן נגד הנאשם והודגש כי אין "פסול בחיוב עברייני לפצות את קורבנו בגדר המשפט הפלילי גם כאשר המשפט האזרחי אינו מאפשר זאת (בין בשל התיישנות ובין מסיבות אחרות). אין בכך משום עקיפת הוראות המחוקק, שהרי הדבר נעשה מכוחו של חוק מפורש (סעיף 77 לחוק העונשין)" (ע"פ 3818/99 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 721, 732 (2001) (להלן: עניין פלוני 2001)).

עוד נפסק כי אין להחיל על סעיף 77 לחוק את הכללים הנהוגים בהליך האזרחי לעניין הוכחת שיעור הנזק וכי ניתן לקבוע את הפיצוי בגין "הנזק או הסבל" שנגרמו לניזוק מן העבירה על דרך האומדנה ובלא הוכחה מפורטת הניתנת לחישוב מדויק (עניין בוקובזה, פסקה 15 לחוות-דעתי; ראו עוד: ע"א 69/65 מדינת ישראל נ' קליינמן, פ"ד יט(2) 152, 157 (1965), ביחס לגלגולו הקודם של הסעיף; ע"פ 10213/05 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (26.6.2006) (להלן: עניין פלוני 2006); עניין פלוני 2007, פסקה 21; ע"פ 420/09 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 95 (23.11.2009) (להלן: עניין פלוני 2009); ע"פ 6452/09 עלי נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (22.7.2010) (להלן: עניין עלי); ע"פ 2196/10 אגבריה נ' מדינת ישראל, פסקה כב (8.3.2012); משה שלגי וצבי כהן סדר הדין הפלילי 461 (מהדורה שניה, 2000); רבין וואקי, עמ' 1879-1880).

18. הטעם המרכזי להלכה לפיה ניתן לפסוק פיצויים מכוח סעיף 77 לחוק על דרך האומדנה, נוגע לכלים הראייתיים המוגבלים העומדים לרשותו של בית המשפט בהליך הפלילי ובהקשר זה נפסק כי:

"בהינתן סדרי הדין בהליך הפלילי והראיות שיש בידי בית המשפט לבחון בכל הנוגע לנזקיהם של נפגעי העבירה, ברי כי לא תהינה בפניו עדויות וראיות המוכיחות בנתונים מדויקים את מלוא הנזק שנגרם לנפגעי העבירה כתוצאה מאירוע העבירה. הכלים שיש בידי בית המשפט המנהל את ההליך הפלילי בהקשר זה הם מטבע הדברים מוגבלים ואין לצפות ממנו כי ינהל משפט אזרחי-נזיקי 'זוטא' במסגרת שמיעת הטענות לעונש" (עניין בוקובזה, פסקה 31 לחוות-דעתי; ראו עוד: אלירם, עמ' 226).

טעם זה יפה לטעמי גם לעניין רמת ההוכחה הנדרשת בכל הנוגע לקיומו של קשר סיבתי עובדתי בין העבירה לנזק. עמדת המערער לפיה יש להוכיח קשר סיבתי כזה "ברמה של מעבר לספק סביר" (פסקה 47 להודעת הערעור) אינה עולה בקנה אחד עם עיקר תכליתו של סעיף 77 לחוק - לפסוק פיצויים ראשוניים, מהירים ויעילים לנפגעי עבירה בגדרי ההליך הפלילי בלא שבית המשפט יידרש לנהל "משפט אזרחי זוטא" בשלב הטענות לעונש לשם הוכחת הקשר הסיבתי בין העבירה לנזק על-פי רמת ההוכחה המחמירה הנהוגה במשפט הפלילי. זאת ועוד, עמדה גמישה להוכחת הקשר הסיבתי עולה בקנה אחד עם הפירוש ה"ליברלי" שניתן לסעיף 77 לחוק בפסיקה כסעיף המיועד "לסייע לקורבנות העבירה, ולהקל עליהם את מסלול שיקומם" (עניין פלוני 2007, פסקה 15; עניין אסף, עמ' 476).

19. אין בידי לקבל את טענת המערער כי פסיקת פיצויים לפי סעיף 77 לחוק שאינה מבוססת על הוכחת הקשר הסיבתי בין העבירה לנזק מעבר לכל ספק סביר תוביל לפגיעה בלתי מידתית בנאשמים. בהקשר זה ראוי להזכיר כי סעיף 77 לחוק, בשונה מן המשפט האזרחי, קובע סכום מקסימאלי שניתן לפסוק כפיצוי ואינו מאפשר לפסוק מכוח פיצוי על מלוא הנזק שנגרם לנפגע העבירה (עניין פלוני 2007, פסקה 21). בהקשר זה הודגש בפסיקה כי בהיעדר דרישה להוכחה מדויקת של הנזק מכאן והגבלת סכום הפיצוי מכאן - איזן המחוקק בין הצורך להעניק כבר במסגרת ההליך הפלילי פיצוי ראשוני ומידי לנפגע עבירה ובין הצורך להימנע מהפיכת המשפט הפלילי למשפט אזרחי על כל

ההשלכות הדיוניות הנובעות מכך (עניין אסף, עמ' 464; עניין פלוני 2001, עמ' 732; ע"פ 8745/08 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 31 (30.11.2011) (להלן: עניין פלוני 2011)). גישה מאזנת זו אף עמדה ביסוד ההכרעה בעניין בוקובזה לפיה סכום התקרה הקבוע בסעיף תוחם את הסכום שניתן לפסוק לבני המשפחה כניזוקים עקיפים - כולם יחד (שם, פסקה 32 לחוות-דעתי, פסקה 18 לחוות-דעתה של השופטת ד' ברק-ארז ופסקה 4 לחוות-דעתו של השופט י' עמית).

מן הטעמים שפורטו לעיל, אני סבורה, כאמור, שרמת ההוכחה הנדרשת לעניין קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין העבירה לנזק שנגרם לאדם שנפגע ממנה לצורך פסיקת פיצוי לפי סעיף 77 לחוק, היא רמת הוכחה של "מאזן ההסתברויות". לצורך כך, רשאי בית המשפט להיעזר בראיות העומדות לרשותו והמוצגות בפניו לעניין זה, ובכללן תסקירי נפגעי עבירה ועדויותיהם ומסמכים רפואיים רלוונטיים, ככל שאלו קיימים (ראו והשוו: עניין בוקובזה, בפסקה 31).

מן הכלל אל הפרט

20. במקרה דנן העידו בפני בית המשפט קמא נפגעי העבירה, המשיבים, על הנזק שנגרם להם לא רק בשל מותו של המנוח אלא גם בשל הפקרתו על ידי המערער. המשיבה 2, רעייתו של המנוח, העידה על הסבל והקושי הרב שהם מנת חלקה בהקשר זה באומרה:

"זה מעמד מאוד קשה לי. חשבתי לא לבוא כי אני שבורה נפשית ... כל ההתנהגות שלו [המערער] עם הבריחה. החוק הבין שפה יש בעיה. אתה צריך לקרוא לעזרה מיידית. להראות שאיכפת לך. בסוף מגיעים ל-7.5 שנים, בחור צעיר, כל החיים לפניו ..." (פרוטוקול הדיון מיום 24.12.2015 בעמ' 13-15).

המשיב 3, בנו של המנוח, העיד גם הוא על הקושי הנפשי הרב שחווה בעקבות מותו של אביו בתאונה והפקרתו (ראו, שם, בעמ' 16) ובתו של המנוח, המשיבה 4, תיארה בעדותה הנוגעת ללב את "הכאב המשתק" שאחז בה מאז מותו בתאונה והתייחסה בדבריה לקושי הנפשי שהיא חווה כתוצאה מעבירת ההפקרה שבה הורשע המערער וכך העידה:

"... הוא היה החבר הכי טוב שלי. לא היה יום שלא היינו מדברים. חצי שנה הייתי בחו"ל, לא היה יום שלא יצרנו קשר. תמונה. הודעה בוואטספ. מאז שהוא כבר לא כאן, קשה להסביר את זה למי שלא היה שם. אנשים חושבים שהם מבינים. הם לא מבינים עד שלא חווים את זה בעצמם. זה כמו גדם. משהו שמאוד בסיסי בחיים שלך שחסר יום אחד ... כך הוא גידל אותנו. לעשות את מה שנכון ולחשוב שהאיש הזה, הדבר שהכי הפוך מכל המהות שלו פגע וברח. גם לפגוע בבן אדם ולהשאיר אותו למות על הכביש ולנסוע. זה הדבר הכי רחוק מכל מה שהוא היה ומכל מה שלימד ועשה בשביל אנשים אחרים. אני עובדת במחלקה שמתים בה הרבה אנשים ומתמודדת הרבה עם מוות. החיים לא הוגנים. אני חווה את זה יום יום. יש הוגנות ויש הוגנות. יש דברים שאתה מרגיש שהם גזירת גורל. ויש דברים שאתה אומר זה בדיוק זה. לכן אני מאמינה ברפואה מונעת. כי יש דברים שהם לא בלתי נמנעים. להרוג מישהו על הכביש ולהשאיר אותו זרוק לגסוס ולמות. זה הדבר הכי שפל שאני יכולה לדמיין. היה לי חשוב להראות, אני לא חושבת שאפשר לדעת איזה קשר יש בין אנשים, אבל לקחת מישהו כזה שהוא איש כל כך טוב ומתחשב ועדין נפש ולזרוק אותו לצד הכביש. על זה אין מחילה

בעיני. זה כבר לא עניין של טעות. לא נסיבות. ולא עניין של משהו שבלתי נמנע. ... (שם, בעמ' 17).

הנה כי כן, עדויותיהם של המשיבים תומכות במסקנה לפיה נגרם להם סבל בל יתואר הנובע מהפקרתו של המנוח על ידי המערער המתבטא, בין היתר, במחשבות קשות ובתסכול רב בשל הפקרתו ובשל הדרך שבה מצא את מותו. לפיכך, ומשהגעתי למסקנה כי ניתן לפסוק פיצויים לניזוקים עקיפים לפי סעיף 77 לחוק בגין עבירה של הפקרה אחרי פגיעה, אציע לחבריי לדחות את הערעור ככל שהוא מכוון כנגד עצם חיובו לשלם פיצויים למשיבים בגין הנזק שנגרם להם.

21. עם זאת, אני סבורה כי יש לקבל את הערעור בחלקו ככל שהוא נוגע לסכומי הפיצוי שנפסקו. אכן, על-פי ההלכה הפסוקה בית משפט זה יתערב בשיקול דעתה של הערכאה הדיונית בקביעת סכום הפיצוי הנפסק לפי סעיף 77 לחוק רק במקרים יוצאי דופן המצדיקים זאת (עניין פלוני 2006, פסקה 4; עניין בודגור, פסקה 19; עניין פלוני 2009, פסקה 95; עניין עלי, פסקה 9; עניין פלוני 2011, פסקה 31; ע"פ 3116/13 קבלאן נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (15.10.2013) (להלן: עניין קבלאן)). ואולם הגעתי לכלל מסקנה כי המקרה דנן נמנה עם אותם מקרים יוצאי דופן מן הטעמים שאפרט להלן (ראו והשוו: ע"פ 5065/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (22.12.2016)).

בית המשפט קמא ביסס את קביעותיו לעניין החיוב בפיצוי ובעניין הסכומים שפסק לא רק על הנזק שנגרם למשיבים אלא גם על הנזק שנגרם למנוח עצמו. כמו כן, התייחס בית המשפט בהקשר זה לנזק שנגרם למשיבים כתוצאה ממותו של המנוח בעוד שעל פי סעיף 77 היה עליו לתחום את פסיקת הפיצוי לנזק שנגרם למשיבים כתוצאה מעבירת ההפקרה. טעם נוסף המצדיק התערבות בסכומי הפיצוי שנפסקו נעוץ בכך שאלה גבוהים במידה משמעותית מסכומי הפיצוי שנפסקו במקרים דומים. מן הפסיקה הנזכרת בפסקה 11 לעיל עולה כי נאשמים שהורשעו בעבירה של הפקרה אחרי פגיעה, חויבו לפצות את בני משפחת המנוח כניזוקים עקיפים, כולם יחד, בסכום הנע בין 15,000 ש"ח ל-20,000 ש"ח. הפער בין הפיצויים שבהם חויבו הנאשמים באותם הליכים ובין זה שבו חויב המערער בהליך דנן הוא אפוא משמעותי ביותר ואף הוא מצדיק התערבות. בהתחשב במכלול הטעמים שפורטו אני סבורה, כאמור, שיש להפחית את סכומי הפיצוי שנפסקו למשיבים ולהעמידם על סך של 35,000 ש"ח למשיבה 2, רעיית המנוח, ו-25,000 ש"ח לכל אחד מילדיו, המשיבים 3 ו-4.

22. במסגרת השיקולים ששקלתי לעניין הפחתת סכומי הפיצוי, לא ראיתי מקום להתחשב בעונשים שנגזרו על המערער, שכן הפיצוי לפי סעיף 77 לחוק "אינו בבחינת עונש נוסף המוטל על הנאשם בגין ביצוע העבירה" (עניין עלי, פסקה 9; ע"פ 7033/04 יאיר נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (11.9.2006)); ע"פ 1281/06 בורשטיין נ' מדינת ישראל, פ"ד סב(4) 100, 122 (2008); ראו עוד: אלירם, עמ' 225; רבין וואקי, עמ' 1868). כמו כן, לא ראיתי מקום להביא בחשבון בהקשר זה את טענת המערער כי נטל תשלום הפיצוי נופל על כתפי בני משפחתו (עניין בוקובזה, פסקה 6 לפסק דינה של השופטת ד' ברק-ארז; ע"פ 5761/05 מג'דלאו נ' מדינת ישראל, פסקה ט (24.7.2006)); עניין בודגור, פסקה 19; עניין עלי, פסקה 10; עניין קבלאן, פסקה 15). עם זאת, פתוחה בפני המערער האפשרות לפנות למרכז לגביית קנסות בבקשה לפריסה או לדחייה של תשלומי הפיצוי (סעיף 5 לחוק המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות, התשנ"ה-1995).

סוף דבר - אציע לחבריי לקבל את הערעור באופן חלקי, במובן זה שהפיצוי שבו חויב המערער לפי סעיף 77 לחוק יופחת ויעמוד על סך של 35,000 ש"ח למשיבה 2, רעיית המנוח, ו-25,000 ש"ח לכל אחד מן המשיבים 3 ו-4,

ה נ ש י א ה

השופט נ' הנדל:

אני מסכים לחוות דעתה של חברתי, הנשיאה א' חיות, וראיתי לנכון לשוב ולציין את אשר כתבתי בדנ"פ 5625/16 אסרף נ' טווק-בוקובזה (13.9.2017), כי הפיצוי הפלילי אינו כלי אזרחי מובהק, אף לא כלי פלילי מובהק: "הפיצוי הפלילי הוא פיצוי פלילי. זהו יצור בפני עצמו" (שם, פסקה 3 לחוות דעתי). הפיצוי הפלילי אפוא הוא גם בעל פני עונש בגין אשמה פלילית - על המשתמע מכך. יש אפוא מקום, לדעתי, להתחשב בעונשים אחרים שנגזרו על המערער בהקשר זה. ברם, גם בחינה זו לא תועיל למערער בנסיבות העניין, שכן התוצאה במכלול, תוך הבאה בחשבון של ההיבטים הנוספים של גזר הדין - ראויה והולמת היא.

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה ח' מלצר:

אני מסכים.

המשנה לנשיאה

הוחלט כאמור בפסק דינה של הנשיאה א' חיות.

ניתן היום, י"ז בכסלו התשע"ט (25.11.2018).

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה

ה נ ש י א ה
